

سال ۱۴۳۸ - جلسه ۳ - لزوم رعایت حال دیگران در عین صلابت در راه حق

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا أَبِي الْقَاسِمِ مُحَمَّدٍ
وَعَلَى آلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ وَاللَّعْنَةُ عَلَى أَعْدَائِهِمْ أَجْمَعِينَ

وَلَوْ خِفتُ تَعْجِيلَ الْعُقُوبَةِ لَاجْتَنَبْتُهُ لِأَنَّكَ أَهْوَنُ النَّاطِرِينَ وَأَخْفُ الْمُطَّلَعِينَ بَلْ لَأَنَّكَ يَا رَبُّ خَيْرُ
السَّائِرِينَ وَأَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ وَأَكْرَمُ الْأَكْرَمِينَ.

اگر ترس از تعجیل عقوبت داشتیم قطعاً مرتکب گناه نمی شدیم، و این نه به این جهت است که
تو در نظارت خودت سستی می کنی و فرد سستی هستی و در اطلاعات بر افعال و بر کردار و بر نفوس
اطلاعت ناقص و بی مقدار و بی ارزش است. بلکه از این جهت من مرتکب گناه می شدم و می شوم
که تو بهترین پوشاننده هستی و در مقام حکومت بهترین حاکم هستی و در مقام کرامت بالاترین مرتبه
از کرامت و عظمت و مجد و گذشت را داری.

خب عرض شد خدمت دوستان که این مسئله طبیعی است که انسان، بالاخره بشر است و میل
او و خواست او نسبت به مسائل دنیا و شهوات و غفلت‌ها و کثرات، این یک خواست و میل طبیعی
است. خدا انسان را به این دنیا آورده و دارای نفس قرار داده و نفس از باب حبّ به ذات، حبّ به آثار
ذات را هم طبعاً واجد است و در مقام جلب منافع و دفع مضار نفس از دایره حدود یا بیرون می گذارد
و هر چه بر انسان بگذرد این مسئله بیشتر می شود. هر چه سن بر انسان بگذرد این قضیه بیشتر می شود،
تمایلاتی که اطفال نسبت به مسائل دنیوی دارند شما این تمایلات را نگاه کنید ببینید در چه حد است،
خیلی در حد پایین است. اصلاً شما می خندید نسبت به کارهایی که بچه‌ها می کنند، انگار دنیا برایشان
اهمیتی ندارد، چیزی از آنها گرفته بشود یا به آنها داده بشود خیلی ارزش ندارد، میزان تصرفات آنها را
نسبت به افراد بزرگسال بخواهید نگاه کنید اصلاً می بینید چقدر این پایین است، چقدر از دنیا کم را
می خواهد، به کم قناعت می کند. در مقام بذل و بخشش می بینید چقدر اینها راحت از یک چیزی

می‌گذرند خیلی راحت و حتی افراد بزرگ به این آسانی نمی‌گذرند.

یک روایتی است جالب از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می‌فرمودند: انی احب من الاطفال اربعة^۱ [خمسسه] من چهار چیز را از بچه‌ها دوست دارم بچه‌ها چهار خصلت دارند یکی اینکه بیکون، اینها گریه می‌کنند گریه ناشی از ظهور رحمت است، در مقابل خنده که البته حالت قهقهه و اینها که جنبه حیوانی و کثرات دارد، اما تبسم اشکالی ندارد و جای خود دارد.

حالت گریه حالت رحمت است و این حالت رحمت در هر دو جنبه حزن و جنبه انبساط و بهجت برای انسان حاصل می‌شود در هر دو قضیه، هم انسان نسبت به یک مسئله ترحم کند حالت گریه و بکاء برایش پیدا می‌شود، مجلس مصیبتی برود نسبت به بازماندگان حالت ترحم پیدا می‌شود، عزیزی را از دست بدهد حالت گریه و بکاء برایش پیدا می‌شود، آن جنبه آن رحمت و رأفت در هنگام حزن برای انسان موجب بکاء می‌شود، در مجالس اهل بیت، مجالس عزای سید الشهداء یا ائمه شرکت کند، ذکر مصیبتی بشنود، خب حالت بکاء برای انسان پیدا می‌شود و این طبیعی است، این یک مسئله طبیعی است که انسان وقتی که یک تعلقی را نسبت به یک شخصی احساس می‌کند آن تالماتی که برای او به دست آمده آن تالمات هم مقداری به او منتقل می‌شود و این موجب بکاء می‌شود. حالت بکاء حالت این رحمت است.

حافظ خدا رحمتش کند می‌فرماید که

هر گنج سعادت که خدا داد به حافظ * * * از یمن دعای شب و ورد سحری بود

شعر دیگر دارد که خیلی عجیب می‌گوید، واقعا معجزه می‌کند:

حافظ ز دیده دانه اشکی همی فشان * * * باشد که مرغ وصل کند قصد دام ما

یعنی مرغ وصل به دنبال دانه می‌گردد، آن دانه در این دنیا اشکی که از چشم شما می‌آید آن باعث جلب آن رحمت خاص و خلاصه نزول برکات خاصه و نعمت‌های خاصه می‌شود که می‌آید و بر قلب

---

^۱ کتاب «زهر الربیع» سید نعمت الله جزائری، طبع سنگی، ص ۲۵۹. اِنِّی أُحِبُّ مِنَ الصَّبِّیَّانِ خَمْسَةَ خِصَالٍ: الْاَوَّلُ اَنْهَمُ الْبَاكُونَ؛ الثَّانِیَ عَلَی التُّرَابِ یَجْتَمِعُونَ؛ الثَّلَاثُ یَخْتَصِمُونَ مِنْ غَیْرِ حَقْدٍ؛ الرَّابِعُ لَا یَدْخِرُونَ لِغَدٍ؛ الْخَامِسُ یَعْمَرُونَ ثُمَّ یُخْرَبُونَ. «من پنج کار اطفال را دوست دارم: اول آنکه پیوسته گریانند؛ دوم آنکه بر سر خاک گرد می‌آیند؛ سوم آنکه بدون حقد و کینه با هم دعا می‌کنند؛ چهارم آنکه برای فردا چیزی را ذخیره نمی‌نمایند؛ پنجم آنکه خانه می‌سازند و سپس آنرا بدست خودشان خراب می‌کنند.»

افاضه می شود.

ما در پیاله عکس رخ یار دیده‌ایم ** ای بی خبر لذت شرب مدام ما خیلی عالی می‌گوید، خیلی عالی، چرا هی ما را مسخره می‌کنی، اینها چه هستند، که هستند، حرفشان چیست، برو پی کارت! برو با همان افکار خودت خوش باش! با همان بر سر و کله هم زدن روزمره برو خوش باش! چه کار به کار ما داری، ما که کاری به کار تو نداریم، تو چه کار داری، ما کاری به کار تو نداریم، هر کاری می‌خواهی بکنی برو بکن. خطابش به مردم دنیاست به اهل دنیا و آنهایی که دنبال این بزن و بکوب و در سر هم بزن و این در جهات مختلف دیگر مسائل مختلف، مسائل مالی، مسائل دنیوی، سیاسی، ریاسات و امثال ذلک هر چه که هست که اسم دنیا را بر او می‌توان گذاشت، حافظ دارد به همه می‌گوید، می‌گوید بروید پی کارت، ما کاری با شما نداریم. ما در پیاله، یعنی در آن جامی که داریم می‌خوریم مرتب و دمام هم داریم می‌خوریم نه یک دفعه بخوریم بعد برود تا ماه دیگر، نه بابا صبح و ظهر و شب همه‌اش دارد می‌آید، ما در پیاله عکس رخ یار دیده‌ایم، یار پیش ماست، ما در این پیاله یار را در کنار گرفته‌ایم تو کجایی؟ چه خبر داری اصلا از این عوالم؟ و کجا می‌دانی آن لذت شرب مدام ما را؟ شرب مدام مرتب داریم می‌خوریم، خب نوش جاننش، خیلی خوب چیزی است. اگر حافظ از اینها نخورد کی می‌خواهد بخورد دیگر، چه کسانی؟ اگر اینها نبودند و اشعار اینها نبود و این بزرگان، این اولیای خدا و این مطالب از این بزرگان نبود معلوم نبود که ما خلاصه حالا جرقه‌ای، روزنه‌ای، مطلبی، چیزی، خیال می‌کردیم همه‌اش همین است دیگر، خیال می‌کردیم دنیا همین است، بهشت هم همین است، دنیا هم همین است، جهنم هم همین است همین‌هایی که دارند می‌گویند.

اینها آمدند پرده را زدند کنار، مطالب جدیدی گفتند، گفتند که نگاه نکن به این حرفها، نگاه نکن به این مطالب، نگاه نکن به این داد و بیدادها، نگاه نکن به این شعائر و کذا و بیا و بروها، نگاه نکن به کسانی که دم از منیت و اینها می‌زنند و خدا را کردند در کیسه گذاشتند در جیب‌شان! گفتند اصلا هر چه هست همینی هست که اینجاست و جای دیگر خبری نیست، نگاه به اینها نکن!

برون آی از سرای ام هانی ** بخوان مجمل حدیث لثرانی^۱

---

^۱ گلشن راز، شیخ محمود شبستری (برون آی از سرای ام هانی بگو مطلق حدیث من رآنی)

بیا بیرون از این حرفها بیا بیرون، از این مسائل بیا بیرون، از این مطالب بیا بیرون، بیا بین چه خبر است. واقعا و جداً اگر این بزرگان نبودند و ما اینها را نمی دیدیم (بالاخره ما در زندگی مان دیدیم دیگر، شماها هم دیدید دیگر، حالا آنهایی که خب سنی از شان گذشته ارتباطی با مرحوم آقا رضوان الله علیه داشتند، می دیدند و استفاده می کردند و خب کم و بیش هم ما به اندازه فهم و فکر و سعه وجودی خودمان حالا یک درکهایی هم داشتیم) اصلا معلوم نبود الان کجا بودیم، جداً معلوم نبود کجا بودیم. حالا نمی گوئیم شارب خمر و از دیوار بالا برویم و نمی دانم پولها را برداریم و فرار کنیم و برویم، نه، حالا آن طوری هم شاید نبودیم، ولی بالاخره در همین اوضاع بودیم دیگر، یک روز دنبال این، یک روز دنبال آن. اما آنچه را که دیدیم و شنیدیم و احساس کردیم مگر می گذارد دیگر دنبال اینها برویم؟ مگر ول می کند ما را؟ مگر ول می کند؟

یک دفعه در یک مجلسی بودیم، چند تا از رفقا نشسته بودیم، یکی از ما یک سوال گفت آقا ببخشید ما جسارت می کنیم اما بالاخره این سوال ما را جواب بدهید دیگر در ذهن ما آمده می خواهیم از خود شما بشنویم گفتیم بگو آقا خجالت نکش، گفت اگر امشب بیایند به شما بگویند فلان موقعیت را می خواهیم فردا صبح به شما بدهیم یعنی بالاترین چیزی که می شود تصور کرد در این عالم، گفتیم همین امشب چنان می گذارم از ایران می روم آن طرف دنیا که کسی اصلا نتواند تا صد سال دیگر من را پیدا کند! تا صد سال دیگر. مگر بیکارم؟ مگر دنبال دردسر هستم؟ آدم مگر دنبال دردسر می گردد؟ بابا! یک نان و پنیر و سبزی گیر می آید و می خوریم و سرمان هم یک متر در دو متر می خوابیم و ان شاء الله نفسی هم باقی است خدا را شکر می کنیم، چه داری می گویی این حرفها چیست؟ خودت خندها نگرفت؟ گفت حالا خنده ام گرفت دارم می گویم. خودش هم می خندید چند تا بودند از رفقا. خودش هم می خندید گفت حالا جسارت کنیم سوال کنیم، گفتیم خب این هم جواب تو. گفت جواب هیچل هیچول است. سوال آن باشد جوابش هم بالاخره یک چیزی آدم می گوید.

این بزرگان آمدند راه را به ما نشان دادند، گفتند اگر حساب حساب علم است علم ما کمتر از بقیه نبوده اگر بیشتر نبوده کمتر نبوده، اگر حساب حساب اطلاع بر مسائل دنیاست اگر ما بیشتر از بقیه اطلاع نداشته باشیم کمتر نداریم، اگر حساب حساب تجربه است خب تجربه ما کمتر از دیگران نیست. آن عمری که بقیه می کنند آن عمر را هم ما کردیم، آن مطالبی که بر بقیه می گذرد آن مطالب هم بر ما گذشته، آن فهم و ادراکی که خیلی ها مدعی هستند ما بیشترش را داریم. ما فهمیدیم همه اینها کشک است، همه اینها پشم است، آمدیم دنبال یک مطلب دیگر و رفتیم و رسیدیم و حق را دیدیم و تا آخر

عمر هم پایش ایستادیم، حق را دیدیم و تا آخر هم همین است و هر روز هم با تاکید و با استحکام و با اتقان بیشتر و با جذم مبرم‌تری ما پای مطلب ایستاده‌ایم شما هم بفرمایید، شما هم بیایید.

دو بار مرحوم آقا به بنده فرمودند در دو جای مختلف، یک دفعه من رفتم یک خوابی برای ایشان نقل کردم وقتی گفتم ایشان یک سری تکان دادند و بعد رو کردند به من گفتند آقا سید محسن اگر دنیا را می‌خواهی ناشناس بمان، اگر آخرت را می‌خواهی ناشناس بمان! خب من مطلب را فهمیدم دیگر، مسئله را متوجه شدم قضیه چیست. یک مرتبه هم همین‌طور بدون مقدمه من رفته بودم خدمت ایشان، البته این دومی در همین ماههای آخر حیاتشان بود، همین‌طور بدون مقدمه نشسته بودیم رو کردند به من و فرمودند که نگاه کن بین هر چه به نظرت صحیح می‌آید همان را پیگیری کن و کاری به دیگران نداشته باش و دنیا را برای همیشه رها کن، خیلی این عبارتها برای من عجیب بود، عجیب خب نه اینکه عجیب از نظر... بالاخره خب ما می‌دیدیم ایشان را، دأب ایشان را می‌دیدیم و راه و روش ایشان را ما مشاهده می‌کردیم. وقتی که ایشان آمدند در ایران و مهاجرت کردند از نجف این مهاجرت به دستور استادشان بود، به دستور استاد بود و بیست و دو سال حدود بیست و دو سال در اینجا توقف کردند و مسجد می‌رفتند و با دوستانشان بودند با رفقایشان بودند.

و در این مدت خیلی عجیب بود که همین‌طور رفقای ایشان در حال تغییر و تحول بودند، در یک زمان با یک سری بودند، بعد آنها تغییر پیدا کردند، بعد افراد دیگری پیدا شدند، بعد آنها تغییر پیدا کردند، البته ضمائی داشت و بعد در این اواخر یک سری دیگری پیدا کردند. آنچه که من در حالات ایشان مشاهده می‌کردم در این تغییر و تحولات این بود که همیشه ایشان خودشان بودند، در همه این تغییرها در همه این ارتباطات در همه اینها، من هیچ تعلقی در ایشان ندیدم - البته خب نسبت به رفیق انسان تعلق دارد، آن یک تعلق الهی است، آن در جای خودش محفوظ است - سوای از این، جدای از این که حالا فرض بکنید که این یک هوای جمعی را داشته باشند و مواظب باشند: آخ یکی کم نشود و هی یارگیری بکنند و فلان و یک هم‌چنین چیزهایی را ما اصلاً نمی‌دیدیم و جهات مختلفی که به وجود می‌آمد این مسئله را من در ایشان کاملاً مشاهده می‌کردم.

در عین محبت بسیار و مردانگی بسیار و عطوفت بسیار نسبت به افرادی که با آنها بودند و حشر و نشر داشتند به نحوی که در میان دوستانشان ضرب‌المثل بودند، یعنی جمع بین این دو جنبه، خب این چطور می‌شود که یک شخصی در عین این که این قدر نسبت به دوستانش... نسبت به یکی از دوستان ایشان که الان در قید حیات است و خداوند ان‌شاءالله ایشان را سالم بدارد، از افراد و دوستان

خیلی سابق، خود ایشان برای من تعریف کرد در وقتی که ایشان در بیمارستان بودند و مرحوم آقا چشم‌شان را عمل کرده بودند، ایشان هم می‌آمد و بسیار محبت می‌کرد و غذا می‌آورد و آبمیوه می‌آورد و نمی‌دانم خیلی محبت می‌کرد هر روز می‌آمد سر می‌زد (ایشان کسالتی دارند ان‌شاءالله خدا شفا بدهد) ایشان برای من تعریف می‌کرد و می‌گفت آقا سیدمحسن من یک قضیه‌ای برای شما بگویم: من مریض شدم - از همان دوستان رتبه اول شاگردان مرحوم آقای انصاری که اتفاقاً ایشان با خود مرحوم آقای انصاری هم نسبتی دارند - می‌گفتند که من مریض شدم اطبا کسالت ما را تشخیص ندادند و هی مرتب ضعف و اینها برای ما پیش می‌آمد و تشخیص ندادند، تا اینکه بالاخره گفتند که این طور که نمی‌شود این وضعی که شما دارید، و شما بهتر است در همین بیمارستان شوروی در خیابان شمیران بستری بشوید تا اینکه بفهمند بیماری شما چیست - و کسی هم متوجه نشد - ما در آنجا بستری شدیم، خوب بالاخره آن بیمارستان مثل سایر اینها هفته‌ای دو روز ملاقات داشت و آن هم بعدازظهر بود یک دو ساعتی در بعدازظهر روز یکشنبه و چهارشنبه ملاقاتی بود. ما در آنجا بستری شدیم و مدتی گذشت تازه اینها متوجه شدند که ما چه بیماری داریم و مرض ما چیست. یکی دو هفته‌ای طول کشید و یکی دو هفته هم طول کشید تا اینکه اینها مشغول مداوا بشوند، حدود یک ماه. (البته تا آنجایی که در نظرم است اگر اشتباه نکنم این مدت بیماری ما طول کشیده بود) می‌گفتند این پدر شما هر روز - حالا منزل ما کجا بیمارستان شوروی کجا! منزل ما احمدیه دولاب بود و خیابان آهنگ و آن ته تهران، آن هم در یک شرایطی که در آن زمان من به یاد دارم، من طفل بودم، من خیلی کوچک بودم، بیش از یک کیلومتر و نیم باید پیاده جاده خاکی و کوچه‌ها را طی می‌کردی تا می‌رسیدی به خیابانی که ماشین تردد داشت، اصلاً ماشین تردد نمی‌کرد، بیش از یک کیلومتر و هر روز برای مسجد هم همین راه را طی می‌کردند، ظهر و شب. - ایشان می‌گفت که هر روز این پدر شما از این عصاره که مادر شما (خدا رحمتش بکند) می‌گرفت (البته آن زمان والده ما در قید حیات بود) و می‌آورد با نمی‌دانم آب سیب بود، آبمیوه‌ای بود، نمی‌دانم چه آبی بود، می‌آورد آنجا و مثلاً ساعت ده و یازده می‌آورد، حدود ساعت یازده، ده و نیم، من در اتاقی که در بیمارستان خوابیده بودم مشرف بود به در خود بیمارستان، فاصله‌ای بود و می‌دیدم سر وقت ایشان پیدایش شد، از آن در بیمارستان پیدایش شد و دارد می‌آید یک چیزی هم دستش است، می‌آمد و در اتاق و این را آنجا می‌گذاشت و خلاصه ما یک مقداری را می‌خوردیم و یک مقداری هم نگه می‌داشتیم برای بعدازظهر و بعد با هم می‌آمدیم در باغ این بیمارستان شروع می‌کردیم با هم قدم زدن، می‌گفتند حدود نیم ساعت ما با هم قدم می‌زدیم اصلاً خود این قدم زدن می‌گفتند ما را راه

انداخت، خود این قدم زدن با عشق و حال است دیگر، خودش اصلاً آدم را حرکت می‌دهد. و می‌گفتند قدم می‌زدیم و وقتی که وقت تمام می‌شد ما دل‌مان نمی‌خواست جدا شویم از آقا سید محمد حسین، ولی می‌گفت مسجد دارم ظهر باید دیگر بروم به مسجد برسم. می‌گفتند که ما خلاصه می‌آمدیم تا درب بیمارستان ایشان را بدرقه می‌کردیم و ایشان می‌آمد و سوار تا کسی می‌شد و می‌آمد به سمت مسجد، مسجد آن موقع که الان هم هست خیابان سعدی شمالی بود پایین‌تر از بیمارستان امیر اعلم که الان هست.

گاهگاهی من می‌روم آن مسجد سالی یک مرتبه، دو مرتبه گاهی می‌روم آنجا و خلاصه خاطراتی داریم می‌نشینیم کنار برای خودمان، یک نمازی می‌خوانیم و کسی هم اصلاً ما را نمی‌شناسد، یکی دو تا همه رفتند یا به رحمت خدا رفتند یا از آنجا رفتند، یکی دو تا پیرمردی می‌آیند: آقا سلام علیکم خدا پدرتان را بیامرزد فقط همین، کسی دیگر ما را نمی‌شناسد ما هم می‌نشینیم کناری برای خودمان.

می‌گفتند هر روز این کار پدر شما این بود در تمام اوقات در حالی که همه افراد حتی بستگان خود ما منحصر بود آمدنشان به یکشنبه و چهارشنبه، آن هم بعد از ظهر و در همان وقت ملاقاتی، اما ایشان این‌طور بود. خب واقعا این چه را می‌رساند؟ خب ایشان در همان موقع هم رفیق زیاد داشت، عرض کردم از افراد و اشخاص و منتسبین مرحوم آقای انصاری هم بود ایشان خب دوستانی داشتند، اما از میان آنها فقط یک نفر بود که این راه را طی می‌کرد و این همت را داشت و این مایه را می‌گذاشت و این حال و هوا را داشت، خب معلوم است خب آخر هم که خواهد شد همه که یک جور نیستند بالاخره همه افراد مختلف هستند دیگر.

و ایشان با این خصوصیتی که داشت و با این حال، در مقابل این حالتش هم بود که خودش را فدای افکار دیگران و سلیقه دیگران و امیال دیگران هیچ‌گاه نکرد، افراد انسان را می‌خواهند بر طبق امیال خودشان ببرند: آقا باید بیایی این را قبول کنی! خب نمی‌خواهم قبول کنم، نه باید قبول کنی! خب چرا قبول کنم؟ تو بیا قبول کن! چرا من بیایم؟ شما باید بیایی این راه را بروی! ما این راه را می‌پسندیم! خب آیا راحت صحیح است که من را دعوت می‌کنی یا راحت خلاف است؟ اگر راحت صحیح است دلیلش را بیاور، اگر دلیل نمی‌آوری پس چرا اصراری می‌کنی؟ چرا اصرار می‌کنی؟ خب آن که ترجیح بلامرجح است خب من می‌گویم این راه درست است دلیل هم دارم، تو راه بدون دلیل خودت را داری از من تقاضا می‌کنی که من بیایم این که نشد، هیچ‌گاه در تمام با این خصوصیات و با این حال و با این تعلق به رفیق و محبت زائد ضرب المثلی که واقعا ایشان ضرب المثل بود، حتی نسبت به مسائل اسرویی

و خانوادگی و صله رحم.

بعد از فوت ایشان ما به هر کسی از اقوام می‌رسیدیم سر می‌زدیم می‌گفت خدا پدرت را رحمت کند، این کاری که تو می‌کنی، این حالت به خاطر پدرت است، پدرت این‌طور بود، اصلا یک فرد نمونه‌ای بود، ایشان در اسره ما و در فامیل ما از نقطه نظر رعایت صله رحم و رعایت این مطالب الفت و انس کسی مانند ایشان نبود، و نسبت به رفاقت هم همین‌طور. ایشان چقدر برای رفیق مایه می‌گذاشت، صحبت می‌کرد درد و دل می‌کرد به حاجاتشان رسیدگی می‌کرد، اگر یک نیازمندی بود از دوستانش - من اطلاع داشتم، خود بنده اطلاع داشتم - خوابش نمی‌برد.

نمی‌دانم یک دفعه به رفقا گفتم یا نه این قضیه را، از این قضایا زیاد اتفاق افتاده حالا بعضی از اینها گفتن ندارد یعنی صحیح نیست. یک شب من مسجد بودم یکی از دوستان یکی از رفقا که اتفاقا هم فعلا او در قید حیات است و ان‌شاءالله خدا حفظش کند دیگر خیلی پیر شده. با هم صحبت می‌کردیم من دیدم یک خرده ناراحت است - همان زمانهای سابق، زمان شاه، سن من آن موقع هفده هجده سال بود - دیدم ناراحت است گفتم فلانی چرا ناراحتی؟ شب شنبه بود ما کنار نشستیم بودیم مرحوم آقا هم آنجا نشستیم بودند کنار محراب و دیگر می‌خواستند بلند شوند بیایند، شب بود، گفت فردا چک دارم ولی پول ندارم گفتم خب مثلا چک چقدر است؟ فردا شنبه است، گفت سیصد تومان، سیصد تا تک تومانی نه سیصد میلیون و سیصد میلیارد، سیصد تا یک تومانی چون آن موقع یک تومانی ارزش داشت! سیصد تومان چک داشت، خب چه عرض کنیم دیگر! سیصد تا یک تومانی، همین‌طور در ذهنمان بود خب من که پول نداشتم پولم کجا بود؟ من دو ریال هم در جیبم نبود که حالا بخواهم... همین‌طور، آمدیم، مرحوم آقا آمدند بیرون و ما به اتفاق ایشان آمدیم به سمت منزل، پیاده تقریبا هفت هشت دقیقه‌ای راه بود تا منزل، وسط راه ایشان پرسیدند راستی آقا سید محسن با فلانی صحبت می‌کردی چه صحبت می‌کردی؟ ایشان از آن دور لابد نگاه می‌کرد، گفتم آقا جان من دیدم ناراحت است بعد از ایشان سوال کردم علت را، گفت فردا چک دارم و پول ندارم. گفتند چقدر است چکش؟ گفتم سیصد تومان، گفت زود بیا خانه من می‌دهم برو به ایشان بده، در رفتن سرعت کردند یعنی وسط راه بودیم، گفتند بیا تند من پول می‌دهم برو بده به ایشان که فردا برود بپردازد. آمدیم منزل و پول را من از ایشان گرفتم آمدم مسجد دیدم رفته، یعنی زود برگشتم مسجد دیدم ایشان از مسجد خارج شده و رفته. سر چهارراه یکی از دوستان که ایشان هم فعلا در قید حیات است خدا حفظش کند یکی از دوستان در سر چهارراه مغازه داشت من آمدم پول را دادم به او گفتم که آقا فردا آقای فلان ایشان قرض دارد آقا جان این را

دادند شما بروید بدهید به ایشان که فردا برود قرضش را بپردازد و گفت بسیار خب، او هم گرفت و گذاشت در جیبش که فردا پول را تحویل بدهد. ما آمدیم منزل، گفتند چه کردی؟ گفتم آقا جان رفتم دیدم که رفته، و رفتم پول را دادم به فلانی گفتم که فردا ایشان قرض دارد شما برو به ایشان بده، گفتند به او گفتمی همین امشب برود در خانه اش بدهد؟ گفتم نه، گفتند خب چرا نگفتی که امشب سرش را راحت به رختخواب و به متکا بگذارم؟ همین امشب می بایست برود و بدهد! توجه می کنید؟ و من را دعوا کردند که چرا غفلت کردی؟ امشب این ناراحت دارد می خوابد و چرا باید این طور باشد؟

خیلی عجیب بود. اصلا ایشان عجیب بود یعنی واقعا می گویم... این یک نمونه، من مواردی سراغ دارم که اصلا خجالت می کشم الان بگویم، یعنی واقعا نمی توانم بگویم، می خواستم یک مورد دیگر بگویم مشکل بود برایم، لذا به همین یک مورد اکتفا کردم، یعنی این قدر رعایت رفیق را بکند، این قدر حساب رفیق را بکند، این قدر این مسائل در نزد او مهم باشد اهمیت داشته باشد. فیلم درنیاورده، تاثیر بازی نمی کند، واقع از درونش، از نفسش از آن حقیقت وجودش این مطالب همه نشأت می گیرد و به وجود می آمد.

در تمام این احوال ایشان هیچ گاه خودش را فدای امیال و سلائق نکرد، یعنی وقتی یک جریانی پیش آمد و یک عده ای جدا شدند و به راه خود رفتند و حق را نپذیرفتند، یک عده ای آنچه کردند که این پدر ما را وارد در جرگه خودشان کنند در محفل خودشان کنند و داشته باشند، اصلا پدر ما موقعیتش خب خیلی فرق می کرد مثلا می گویند فلانی با ماست، آنچه کردند نتوانستند، گفتند حق این است اگر آمدید روی چشم مان، مخلص همه تان هم هستیم، اگر نیامدید من نمی توانم پا روی حق بگذارم، بلند شوم بیایم در جاهایی که در آن مجالس در مقابل حق موضع گرفته؟ من چطور می توانم؟

بینید خودش را داشت، آن محبت ها، آن کرامت ها، آن مسائل به جای خود، آن حفظ شخصیت و هویت و راه و مسیر هم به جای خود. این دو جنبه را انسان باید همیشه حفظ کند و نگه داشته باشد و با این دو جنبه انسان می تواند حرکت کند و هر مشکل و مانعی هست انسان می تواند از سر راه بردارد، این وضعیت ایشان بود یعنی حال ایشان این طور بود.

وقتی که ایشان آمدند در ایران - این را می خواستیم مطرح کنیم - بیست و دو سال در یک همچین فضایی بودند، به من می گفتند فلانی اگر دستور استادم نبود یک ساعت از وقتم را با یک نفر نمی گذراندم و در تمام این مدت بیست و دو سالی که من در تهران بودم یک ساعتش را بدون دستور استادم نبود. ایشان مسجد داشتند بهترین مسجد تهران را داشتند در بهترین موقعیت بودند، افراد، اشخاص همه اینها،

ولی به اندازه سر سوزنی به این مسجد و به این موقعیت دل نبسته بودند. وقتی که ایشان از این مسجد بیرون آمدند - گاهی ما مطالبی نقل می کردیم از ایشان خب ما در تهران بودیم و می رفتیم مشهد: فلان اتفاق افتاده...، یک دفعه ایشان گفتند آقا سید محسن اصلا دیگر نمی خواهم اسم این مسجد را برای من بیاوری، خیالت راحت می تو می آیی نقل می کنی می گویی در مسجد این شده، فلان شده، چی چی شده، اصلا اسم این مسجد را دیگر برای من نیاور! این برای چیست؟ برای اینکه تعلق ندارد، در حالی که بقیه این طور نبودند.

یک وقت من در یک مجلسی شرکت کردم خدا رحمتش کند صاحب مجلس آدم خوبی بود ولی خب بالاخره از علمای تهران بود، یک مجلس روضه ای داشت عصر پنجشنبه ما رفته بودیم و خیلی از آقایان ائمه جماعات هم همه دور تا دور نشسته بودند. سخن از رفتن مرحوم آقا شد به مشهد، بعد ایشان اتفاقا بلند گفت که آقا ایشان چه مریدهایی داشتند در این مسجد و موقعیت مسجد و اینها چرا گذاشتند رفتند؟! ما گفتیم حالا که این طور گفته خب ما هم یک چیزی بگوییم، حالا یا خوشش می آید یا نه! گفتم که آقا مرید باید به دنبال مراد باشد یا مراد به دنبال مرید؟ آقا رنگش قرمز شد، کدام باید به دنبال دیگری باشد مراد به دنبال مرید یا مرید به دنبال مراد؟ شما به دنبال مرید هستید! شما هستید که صف نماز را می شمارید اگر یکی کم باشد می روید ردش را می گیرید کجا بوده! چرا نیامده! جای دیگر رفته، مسجد دیگر رفته، چه شده، آقا از دست ما ناراحت شدی؟ نه! ناراحت نشدم دلم می خواهد این مسجد بروم! مسئله ای اتفاق افتاده بفرمایید منزل، شامی، نهاری، چلوکبابی، خلاصه مرغی، چیزی، باید از دل مومن درآورد! بالاخره این که الان رفته برای چه رفته؟ به چه جهت رفته؟!

اهل این حرفها نبودند، اهل این مسائل نبودند، لذا وقتی امر استاد می آید... لذا رفتن مشهدشان هم به امر استاد بود این را هم رفقا در نظر داشته باشند، هم آمدن به ایرانشان به امر استادشان بود و هم رفتن به مشهدشان به امر استاد ایشان بود. استاد ایشان فرمودند به ایشان (در آن سفر سوریه، در کنار مرقد مطهر حضرت زینب سلام الله علیها) که وقتی به ایران مراجعت کردید شما به مشهد هجرت کنید و دیگر در آنجا باشید، یعنی در هر دو قضیه، گر چه خود ایشان در میل شان و در قلب شان بارها هم می فرمودند، بارها و بارها این مطلب را ایشان می گفتند من از نجف که به ایران و تهران آمدم من همیشه در دلم این بود که دوباره برگردم یا به آن علی یا به این علی، یا به علی پدر و یا به علی فرزند که علی ابن موسی الرضا علیه السلام باشد و خداوند علی ابن موسی الرضا را نصیب ما کرد و ایشان ارادت خاصی نسبت به امام رضا علیه السلام داشتند، همه ائمه تفاوتی نمی کنند، ولی نمی دانم چه سرّی هست

در مسئله، خب حالا خود ایشان هم می فرمایند که خلاصه نسبت به امام رضا علیه السلام یک حال و هوای خاصی داشتند، خدا قسمت کند، خدا قسمت کند یک مقداری از آن حال و هواها را هم خدا به ما بدهد و ببینیم چه خبرها است، نه اینکه چه خبر است، چه خبرها، نه یک خبر و دو خبر... خبرهای بی انتها، یعنی خبرهایی است که حد ندارد، هر کسی برود پیش امام رضا علیه السلام از این مسائل دارد خدا قسمت کند.

و ایشان برگشتند در همان جا و دیگر در همانجا بودند این برای چه بود؟ برای دنیا بود آمدند و رفتند و در آنجا سکنی گزیدند در حالتی که ذره‌ای دامن ایشان به دنیا و کثرات آلوده نشد و ما را هم به همین مسیر دعوت کردند گفتند ما رفتیم و رسیدیم بسم الله! بفرمایید، نه شعبده‌ای بود و نه سحری بود و نه تخیلی بود و نه توهمی بود و این هم آثارش و این هم خصوصیاتش. ان شاء الله خداوند قسمت کند.

توفیقی بود امشب من آدمم و گرنه گفتم امشب حال ندارم و نمی دانم از صحبت‌هایم پیدا بود یا نه؟ حال مناسب نبود، ولی گفتیم دیگر علی الله ما زیارت رفقا و دوستان را از دست ندهیم، حالا برویم قوه خودش می آید. و اصلا چیزهای دیگری می خواستیم بگوییم ولی یک چیزهای دیگر آمد، من اصلا نمی خواستم این حرفها را امشب بزنم حتی یک کلمه‌اش را، دیگر هر چه بیاید خب خوش آمد دیگر. بالاخره شبهای ماه مبارک است و چه خوب است که بیاییم و از این حرفها و این مطالبی که اینها موجب انبساط دل و بهجت خاطر هست از این مطالب صحبت بشود. واقعا عرض کردم این دعای ابو حمزه ثمالی عجیب انسان را متوجه خودش می کند، حقیقت انسان را می آورد و راه کار راه را هم در اختیار انسان قرار می دهد. امام سجاد علیه السلام یعنی می گوید بفرمایید ما این هستیم و باید این چنین بود و باید به این نحو و به این کیفیت عمل کرد، دیگر راه چنان رو که رهروان رفتند، بزرگان این طور بودند و رفتند و سهم‌شان را از این دنیا بردند و برای ما بهترین آثار خودشان را که همان کلمات خودشان، نوشته‌های خودشان، مطالبی که من این قدر به رفقا توصیه می کنم مطالب مرحوم آقا را شوخی نگیرید، سخنانشان، کتابهای ایشان، من می دانم یک چیزی هست، من رفقا را نمی خواهم سرکار بگذارم واللہ باللہ به که قسم بخورم که آنچه را که می گویم روز قیامت پایش می ایستم و تضمین می کنم که اگر کسی به مطالب ایشان دقت کند، تامل کند، عناد را کنار بگذارد، دنیا را کنار بگذارد، هوای نفس را کنار بگذارد، از مطالب ایشان برای امیال خودش استفاده نکند و ایشان را به دنبال امیال خودش نکشاند، خداوند برای او قطعا فتح باب خواهد کرد، قطعا فتح باب برای او خواهد شد و به همان مسیر...

خودشان فرمودند این حرف هم از من نیست این حرف هم از خود ایشان، بارها به بنده فرمودند: گر گدا کاهل بود تقصیر صاحبخانه نیست! از خداوند بخواهیم خداوند توفیق فهم به راه و مسیر اولیا و همین طور توفیق عمل و متابعت آن راه بزرگان را قسمت همه ما به خصوص در این ماه مبارک بفرماید.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ